

Mojca Ramšak: *Družbeno-kulturne podobe raka dojk v Sloveniji = Social and cultural imagery of breast cancer in Slovenia.* Ljubljana: Delo Revije, 2007, 85 str. : ilustr. + 57 str.

Pred nami je tretja monografska publikacija Mojce Ramšak. Predmet prve so bile življenjske zgodbe koroških Slovencev (2003), v drugi se je ukvarjala z obrekovanjem (2006), tokrat pa se loteva raziskovanja družbeno-kulturne podobe raka dojk na Slovenskem. Delo je nastalo predvsem na osnovi literature in pisnih virov ter analize in interpretacije izpovedi žensk, ki so se zdravile za rakom dojk.

318 V *Uvodu* avtorica ugotavlja, da so bile doslej na Slovenskem v zvezi z rakom dojk opravljene predvsem raziskave, ki so se s to boleznijo ukvarjale z vidika epidemiologije in genetike ter ugotavljanja prisotnosti stresa ob soočenju z boleznijo. Ni pa bilo opravljenih raziskav o tem, kako slovenske bolnice doživljajo svojo bolezen, se soočajo s svojim stanjem in kako na njihovo doživljanje lastnega stanja vplivajo družbeni vzorci razmišljanja in obstoječe kulturne vrednote. Avtorica zato s knjigo želi "bolje spoznati vlogo takih kulturno pogojenih čustev med okrevanjem" (str. 7). Njen namen je tudi apelirati na ustrezne ustanove, da bi povečale število raziskav, da bi bolje načrtovale boj proti raku dojk in izboljšale nadzor nad boleznijo. Kot osnovno idejo svojega dela pa avtorica navaja "s subjektivne perspektive obolelih opozarjati, kako pomembno je izboljšati dostop do zdravljenja, zmanjšati ovire pred zdravljenjem, omogočiti dobro oskrbo in izboljšati kvaliteto življenja bolnic in bolnikov z rakom dojk" (str. 7). Knjiga je bila napisana v želji, "da bi vsak, kdor zboli za rakom dojk, dobil dobre informacije o bolezni, hitro in učinkovito zdravljenje ter da bi ozdravljen lahko živel kakovostno življenje" (str. 8). In nenazadnje je namen knjige "pretresti družbene posledice raka dojk, jih vzporejati s fizičnimi posledicami ter ugotoviti, kako vplivajo na kvaliteto življenja bolnikov z rakom dojk" (str. 9).

Predvsem na podlagi opisov bolnic avtorico v zvezi z boleznijo zanimajo: miti in prepričanja, čustva in obnašanja, kvaliteta življenja bolnic, delovanje zdravstvenih ustanov, dodatno zdravljenje s pomočjo komplementarnih terapij, zdravstvena kultura in zdravstvena nega, komercializacija zdravja in medicine ter iskanje smisla življenja po bolezni. Na podlagi pripovedi bolnic ugotavlja, da je bolezen postala družbeni problem, zanima pa jo tudi, "kako gospodarstvo, politika, spol, družbeni status vplivajo na znanost, ki stoji za raziskavami raka dojk" (str. 9). Opozori tudi na razmah industrije, ki se v povezavi z rakom dojk pojavlja na Slovenskem.

V drugem poglavju z naslovom *Patografija* avtorica predstavlja patografijo kot eno od vrst (avto)biografije, ki jo o bolezni, zdravljenju, invalidnosti (in smrti) lahko pišejo pacienti, njihovi sorodniki ali zdravniki. Gre za pripovedi o bolezni, kot jo doživlja bolnik, ki lahko pri nekaterih pozitivno vplivajo na proces zdravljenja. Avtorica (po Hawkinsovi) predstavi štiri tipe patografij: didaktične, jezne, komplementarne in ekopatografije. Opozarja, da so tovrstni zapisi izkušenj lahko pomemben vir informacij tudi za zdravnike in širšo družbo.

V tretjem poglavju *Zbiranje podatkov* nam avtorica predstavi potek dela in poglobitve vire, na katerih temelji knjiga. Kar nekaj avtobiografskih pripovedi v

zvezi z rakom dojke je bilo že objavljenih v revijah, samostojnih publikacijah in na medmrežju, avtorica pa je želela pridobiti zgodbe, ki bi bile primerljive, dovolj obsežne in reprezentativne. Anonimno zbiranje zgodb s pomočjo vprašalnika je potekalo v sodelovanju z Europo Donno, Slovenskim združenjem za boj proti raku dojke. Osnovni namen vprašalnika je bil od bolnic pridobiti “opis njihovega odnosa do bolezni ter odnosa okolice do njih” (15). Vprašalnik je bil objavljen na domači strani Europe Donne in razposlan na več kot 1000 naslovov članov, nanj pa se je odzvalo šestinšestdeset žensk, ki so svoje odgovore poslale po elektronski ali navadni pošti. Avtorica se zaveda, da zaradi specifičnosti vzorca izsledki vprašalnika niso reprezentativni za vse bolnice v Sloveniji. Poleg odgovorov na vprašalnik je upoštevala še medicinske raziskave in statistične podatke, *Besedilni korpus slovenskega jezika od 2000 do 2006*, nekaj časa pa je spremljala osmrtnice ter sledila verižnim pismom, oglasom in raznim akcijam v zvezi z rakom (dojk) v letih 2006 in 2007.

Četrto poglavje z naslovom *Simbolne podobe raka dojke* vsebuje dve podpoglavji. V *Metafore ubijajo, mar ne?* avtorica spregovori o metaforah, povezanih s telesom nasploh in še posebej o tistih, ki so sicer povezane z rakom, vendar se uporabljajo tudi na povsem drugih področjih življenja (politika, šport ...). Predstavi najpogostejše nasprotujoče si medicinske metafore, znotraj katerih posebej predstavi t. i. medicinske vojne metafore, na katere je pogosto naletela v pripovedih bolnic. Spregovori tudi o metaforah, ki jih uporablja zdravniško osebje, predvsem ko bolnika seznanja z diagnozo. Dotakne pa se tudi načina komuniciranja med zdravniki in bolniki v času seznanjanja z diagnozo in v času zdravljenja. Bralca seznanja še z dokaj razširjenim pogledom okolice na bolnika z rakom, ki naj bi bil sam soodgovoren, če ne že kar kriv, za svojo bolezen. Nadalje predstavi evfemizme in metafore, ki se v zvezi s smrtjo kot posledico raka najpogosteje pojavljajo v osmrtnicah.

Sledi podpoglavje *Ljubko roza in zmagovalno oranžno: rak dojke, ozaveščanje in potrošniško usmerjena filantropija*. Opisana sta izvor in pomen roza pentlje, ki nastopa kot simbol boja proti raku dojke in jo je mogoče videti še posebej v oktobru – mesecu boja proti raku dojke. Avtorica je kritična v zvezi z izrabljanjem roza pentlje za potrebe potrošniško usmerjene (kvazi)filantropije in marketinga po svetu in v Sloveniji. Preseneča pa podatek, da polovica žensk, ki so sodelovale v raziskavi, roza pentlje sploh ne pozna. Nadalje lahko beremo o silikonskih zapestnicah *livestrong* fundacije Lancea Armstronga za boj proti raku, ki so vzpodbudile podobne akcije tudi na Slovenskem (*Zmagovalec/Zmagovalka, Kolo življenja* ...). Avtorica opozarja tudi na pojav navidezne dobrodelnosti, povezane s prodajo, nakupom in uporabo izdelkov, in takih ali drugačnih aktivizmov, ki se, pogosto z lažnimi vsebinami, v obliki elektronskih (verižnih) pisem pojavlja tudi na medmrežju.

V petem poglavje z naslovom *Kvaliteta življenja in rak dojke* avtorica spregovori o varnosti in učinkovitosti zdravljenja ter o spremembah v načinu življenja po ozdravitvi tako na fizični kot na psihični ravni, saj tako telesna podoba kot (notranja) samopodoba vplivata na življenje po bolezni. Ugotavlja, da se po operaciji med ženskami poleg strahu pred smrtjo pogosto pojavijo strahovi, povezani z dožemanjem njihovega videza s strani okolice. Bolezen vpliva tudi na nekatera konkretna področja življenja, npr. na

partnerske odnose, težave pri zaposlovanju ... Poleg sprememb na relaciji bolnica – okolica pa pogosto pride do korenitih sprememb tudi pri bolnicah samih. Pri nekaterih pomeni bolezen prelomno izkušnjo, ki povsem spremeni njihovo nadaljnje življenje. Začnejo se ukvarjati s športom, raznimi tehnikami, spremenijo način prehranjevanja ... in na novo postavijo svoje življenjske prioritete. Večinoma obiskujejo skupine za samopomoč, nekatere pa se začnejo obračati tudi na “višje sile”. Številne bolnice poleg postopkov uradne medicine sežejo tudi po metodah komplementarne medicine in raznih prehranskih dodatkih ali dietni prehrani.

320

Knjigo Mojce Ramšak lahko uvrščamo v krog raziskav slovenske etnologije in kulturne antropologije, ki niso zazrte le v preteklost, temveč se lotevajo tudi sodobnih fenomenov, v konkretnem primeru s področja zdravstva. In njihov namen ni le opazovanje in analiziranje obstoječega stanja, temveč skušajo biti tudi aplikativne in v konkretnem primeru medicinski znanosti in osebu ter širšemu družbenemu okolju ponuditi smernice za uspešnejše delovanje ter s tem vplivati na boljši položaj bolnikov. Knjiga ima seznam literature in virov ter stvarno kazalo, celotno besedilo pa je prevedeno tudi v angleški jezik.

Nena Židov

Uršula Lipovec Čebren: *Kročere zdravja in bolezni: tradicionalna in komplementarne medicine v Istri*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 2008, 218 str. (Zbirka Zupaničeva knjižnica; 24)

Uršula Lipovec Čebren je asistentka za kulturno antropologijo na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer se ukvarja predvsem z medicinsko antropologijo, antropologijo migracij in z raziskavami v Latinski Ameriki. Knjiga *Kročere zdravja in bolezni* s podnaslovom *Tradicionalna in komplementarne medicine v Istri* je nekoliko prirejeno besedilo magistrskega dela *Tradicionalni zdravitelji in spiritualni mediatorji v Istri* (mentor dr. Zmago Šmitek), ki ga je leta 2003 zagovarjala na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Delo temelji na izsledkih številne tuje in domače literature, na arhivskih virih in terenskem delu, ki je potekalo v urbanih, polurbanih in ruralnih naseljih slovenske in hrvaške Istre. Terenske podatke je avtorica zbrala s pomočjo nekaj več kot 40 informatorjev, ki jih je izbirala po mrežnem načelu. Med njimi je bilo največ izvajalcev tradicionalne medicine, sledili so jim izvajalci komplementarne medicine in uporabniki tradicionalne medicine. Uporabljeni metodi dela sta bili intervju in opazovanje z udeležbo. Med tradicionalnimi zdravilci so prevladovali v ruralnih krajih živeče ženske, med komplementarnimi terapevti pa v urbanih krajih živeči moški. Pri študiji avtorica izhaja iz predpostavke, da “kriteriji uradne medicine ne morejo biti edini in